

NARCÍS OLLER I VILANIU

Primeres Jornades Narcís Oller

• Col·lecció Antines – 18 •

NARCÍS OLLER I VILANIU
Primeres Jornades Narcís Oller

Jordi Ginebra
Margarida Aritzeta
Empar de Bofarull Bertran
M. Isabel Berenguer
Ricard Torrents
Jordi Tiñena

Cossetània
EDICIONS

2009

Primera edició: febrer del 2010

© dels textos: els autors

© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita:

Cossetània Edicions

Carrer de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91 • Fax 977 61 43 57

cossetania@cossetania.com • www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Gràfiques Moncunill, SL

ISBN: 978-84-9791-579-3

Dipòsit legal: T-14-2010

ÍNDEX

<i>Presentació: Narcís Oller i Valls</i> MAGÍ SUNYER.....	7
Consideracions sobre la llengua de Narcís Oller JORDI GINEBRA	9
<i>Vilaniu</i> , novel·la de ciutat MARGARIDA ARITZETA.....	25
Sobre la llengua d'Oller EMPAR DE BOFARULL BERTRAN	33
Narcís Oller: la llengua del seu temps M. ISABEL BERENGUER	41
Trasplantats: Jacint Verdaguer i Narcís Oller RICARD TORRENTS.....	49
Narcís Oller, <i>Vilaniu</i> . Els models literaris JORDI TIÑENA.....	61

NARCÍS OLLER I VALLS

Poques ciutats catalanes tenen el privilegi de comptar amb una novel·la centrada en els seus ciutadans i la seva geografia física i espiritual escrita des dels pressupòsits realistes, els que avui, més d'un segle després, considerem clàssics dintre de la definició del gènere, i que tants resultats memorables van proporcionar en altres literatures i ciutats d'altres països durant el segle XIX. Barcelona no la va acabar de tenir, malgrat l'ambientació de *La Papallona*, *La febre d'or* i *Pilar Prim*, de Narcís Oller, excel·lents novel·les però que no es dediquen a la caracterització d'una població amb l'ambició de totalitat que per retratar Tarragona va tenir Josep Pin i Soler, i fins i tot Antoni de Bofarull per a Reus, en aquest cas des de la sintonia costumista que proporcionava el memorialisme romàntic. Ni que *Vilaniu* no sigui la millor novel·la d'Oller, sí que, en la primera part sobretot, presenta aquesta imatge en què una població es pot reconèixer durant molt de temps. Una fotografia que no va acabar d'agradar a alguns vallencs per les crítiques regeneracionistes que conté i que va provocar alguns malestars entre Oller i la seva vila natal. El plet, si és que ho va arribar a ser, es va començar a resoldre amb el títol de fill il·lustre de la ciutat i la col·locació del retrat del novel·lista a la galeria de vallencs eminents i podríem considerar que es va cloure definitivament quan l'Institut d'Estudis Vallencs va assumir-lo amb el reconeixement i l'assumpció que implica el títol de la revista científica que de manera periòdica publica, *Quaderns de Vilaniu*.

Tanmateix, les jornades que els dies 21, 22 i 23 de novembre de 2008 la Societat Narcís Oller va dedicar a *Vilaniu*, i que inauguraven una sèrie, que esperem que tingui llarga continuïtat, de sessions dedicades a estudiar l'obra i la personalitat del novel·lista, encara va tenir un cert aspecte de reparació històrica. Molts vallencs hi van assistir, hi van participar de manera diversa: en l'organització de les jornades, en

PRESENTACIÓ

---

el debat de club de lectura de la Biblioteca Popular, en la conducció o el seguiment de la ruta literària, en la reedició i la presentació de la novel·la —segon títol de les noves obres completes de l'escriptor— i en la jornada d'estudi. No crec que em deixi enxampar pel tòpic si escric que van adquirir una important dimensió ciutadana, de la ciutat en què s'ha convertit la vila niu de Narcís Oller. Hi van contribuir de manera poderosa la implicació, a més de la Institució de les Lletres Catalanes, de la Diputació de Tarragona i de la Universitat Rovira i Virgili, de les institucions i les entitats estrictament val·lenques —l'Ajuntament de la ciutat, l'Institut d'Estudis Val·lencs, Cossetània Edicions, la Biblioteca Popular, el Centre de Recursos Pedagògics i, és clar, l'organitzadora, la Societat Narcís Oller— i la ja remarcada de la ciutadania.

Per a la jornada central del dia 22, es va planejar un esquema simple i útil, amb tres conferències —de Margarida Aritzeta sobre la novel·la i la ciutat, de Ricard Torrents sobre Narcís Oller i Jacint Verdaguer i de Jordi Tiñena sobre els models narratius de *Vilaniu*—, una taula rodona sobre la llengua del narrador —en què van participar Jordi Ginebra, Empar de Bofarull i Isabel Berenguer— i la presentació dels dossiers pedagògics de batxillerat elaborats des del Centre de Recursos Pedagògics de l'Alt Camp, realitzada per Vicent Garrido. Des de la Societat Narcís Oller, volem agrair a cada un d'ells la seva participació —molt en especial a Ricard Torrents, que va fer un esforç considerable per adaptar-se a la nostra sol·licitud, que contenia una voluntat d'agermanament amb la Societat Verdaguer, pionera en els estudis sobre el poeta i sobre literatura vuitcentista— i esperem que l'anunci de periodicitat anunciat de les jornades es pugui acomplir. En aquest llibre presentem els textos que es van llegir en la jornada central perquè perdurin i incrementin la bibliografia sobre Narcís Oller.

MAGÍ SUNYER
President de la Societat Narcís Oller

CONSIDERACIONS SOBRE LA LLENGUA DE NARCÍS OLLER

Jordi Ginebra

Universitat Rovira i Virgili

I. INTRODUCCIÓ

Cada vegada estic més convençut que una part no menyspreable de les idees de referència que tenim sobre la llengua i la literatura catalanes del segle XIX —i també sobre la Renaixença i sobre els orígens del catalanisme— són, per a bé i per a mal, herència d'Antoni Rovira i Virgili. L'enorme prestigi públic que va arribar a adquirir el polígraf tarragoní en els anys vint i trenta i, encara més, en el període de l'exili (juntament amb la peculiar situació de la cultura catalana durant el franquisme) van fer que les seves categoritzacions i valoracions esdevinguessin, en molt casos, axiomes per a la crítica posterior. Segurament això explica per què, en el cas de Narcís Oller i no pas en el d'altres escriptors vuitcentistes, ha semblat gairebé obligatori repetir el lloc comú de *gran narrador de llengua deficient*, que és un lloc comú que podria aplicar-se, si ens situem en uns determinats supòsits historiogràfics, a tots els prosistes catalans del segle XIX.

¿Què pensava Rovira i Virgili de Narcís Oller? L'any 1925, amb motiu de l'homenatge que es va tributar al novel·lista vallenc (i segurament també amb el propòsit d'anar advertint el públic de l'adaptació fabriana que havia de presentar l'edició de les *Obres completes* d'Oller, llavors en preparació), Rovira i Virgili escrivia al diari *La Publicitat* aquestes paraules:

Narcís Oller no ha tingut en grau prou alt el sentit de l'idioma, i la seva prosa no adquireix prou vigor per a esborrar o atenuar les tares lingüístiques. [...] Ell escrivia en el temps en què regnaven sobiranament, en el llenguatge parlat de la burgesia i de la menestralada de Barcelona, el *pues* i el *después*, el *bueno* i el *buenas*, el *hasta* i el *en*

aquel entonces. Per evitar aquests trencacolls lingüístics calia, o bé una certa malícia de professional de la ploma, o bé un fort sentiment estètic de la parla. Cap d'aquestes dues condicions no ha posseït en grau suficient l'autor de *La febre d'or*. Les seves condicions remarcables de narrador i de costumista, de fotògraf d'ambients casolans i de psicòleg d'ànimes vulgars, no han estat prou poderoses per a contrarestar, als ulls de les noves generacions catalanes, la deficiència de llenguatge. [...] La prosa de Narcís Oller, tal com apareix en les primeres edicions de les seves obres, pot servir per a l'estudi del català que es parlava trenta o quaranta anys enrera; però no pot esdevenir clàssica. Els barbarismes de lèxic i de sintaxi hi són tan abundants i sovint tan greus, que quan la llegeix avui un català amb sensibilitat lingüística sent per força, a despit de la traça evident del narrador i de la vitalitat de les escenes i de les figures, el sotrageig de l'estil bilingüe. [...] Ja sabem que es pot ésser escriptor, i fort escriptor, tot esquinçant i trepitjant les regles acadèmiques de la llengua. Però aleshores cal tenir condicions genials per a donar a la prosa una vàlua superior a la pura idiomatica i a la correcció d'estil. [...] Catalunya necessita avui homes que, a més de posseir les condicions de Narcís Oller com a novel·lista, escriguin segons el geni autèntic del nostre idioma i amb totes aquelles riqueses d'estil que són pompa i gala de la llengua literària arribada a un estat suficient de maduresa (Rovira i Virgili 1925: 74-75).

Uns mots que, com era de rigor, es completaven amb afirmacions com ara aquesta: «Que ningú, i menys Narcís Oller, no es cregui que hem escrit aquestes ratlles per rebaixar-li el mèrits» (Rovira 1925: 75).¹

De fet, l'opinió de Rovira i Virgili sobre Oller no era pas de formació recent. Uns deu anys abans, el 1916, l'insigne periodista i polític tarragoní havia publicat, amb intenció divulgadora, un *Llibre de lectura escolar*, que contenia un capítol extens (pp. 19-84) dedicat a autors de la Renaixença. Doncs bé: aquest capítol recollia textos d'Aribau, Rubió i Ors, Marià Aguiló, Milà i Fontanals, Pons i Gallarza, Adolf

¹ Aquest text de Rovira i Virgili, a més de l'impacte que va tenir al moment d'aparèixer, va ser força llegit posteriorment perquè es va tornar a publicar el 1929 a la *Revista de Catalunya*, on Rovira aplegava, sota la rúbrica de «Siluetes de catalans», alguns dels articles que havien sortit prèviament en la premsa diària, i perquè aquestes *Siluetes de catalans* van ser recollides després, el 1969, en dos volumets dins la Col·lecció Popular Barcino. Cal afegir encara que l'article de Rovira també tenia el propòsit de certificar públicament la victòria del normisme, elevant a la categoria d'exemplar la «derrota» d'Oller, «reconeguda» de fet per ell mateix: «I amb la mateixa sinceritat [...] declarem que és altament lloable l'exemple de Narcís Oller admetent que, en l'edició de les seves obres completes, sigui reformada considerablement la part lingüística» (Rovira i Virgili 1925: 75). Són mots semblants als que escriurà Domènec Guansé tres anys després, també a la *Revista de Catalunya*: «Amb la seva actitud, Narcís Oller dóna un alt exemple als homes del seu temps» (cito de Martínez-Gil 1997: 199). Per a tota la qüestió i per a d'altres problemes connexos de la posició d'Oller davant la *fabricació* dels seus textos de cara a l'edició de les *Obres completes* —tema que no tocaré—, vegeu Martínez-Gil (1997: 199-202; 1999: 279-281). De fet, com se sap, la posició de Rovira i Virgili i de Guansé sobre la llengua d'Oller era en part una conseqüència de la seva posició més general sobre la narrativa d'Oller i sobre els seus patrons novel·lístics. I tot plegat tenia no pas poc a veure amb el fet que Oller no els «servia» per al model narratiu i estilístic que propugnaven en la cruïlla cabdal per a la represa de la novel·la de la meitat de la dècada dels vint (vegeu, per a les tendències i servituds d'aquesta nova novel·la catalana, Castellanos 2005, Corretger 2006 i Corretger 2008). Un Narcís Oller voluntàriament «domesticat» conferia legitimitat al projecte que patrocinaven. (Aprofito aquesta primera nota per agrair a Manuel Llanas l'atenció diligent a una consulta sobre un article d'Oller que em pensava que podia tenir interès per a les qüestions que tracto aquí, encara que finalment no va resultar possible trobar-lo.)

Blanch, Francesc Pelagi Briz, Vicent W. Querol, Teodor Llorente, Valentí Almirall, Àngel Guimerà, Torras i Bages, Pin i Soler, Apel·les Mestres i Jacint Verdaguer. No en recollia cap de Narcís Oller.²

No m'interessa ara explorar els camins per mitjà dels quals Rovira i Virgili va arribar a fer-se aquesta opinió de la qualitat lingüística de l'obra d'Oller. El que m'interessa és fer notar que l'opinió de Rovira respon a una època i a unes coordenades històriques i culturals determinades, les del Noucentisme, i que en la valoració que ara hem de fer de la llengua d'Oller podem tenir en compte aquesta opinió i aquestes coordenades, però no podem acceptar-les acríticament com a axiomes, com si fossin part dels coneixements rebuts indiscutibles. Naturalment, no es tracta tampoc de «culpar» de cap «delicte» ni Rovira i Virgili ni el Noucentisme — que va ser un moviment clau en la construcció de la cultura nacional catalana, i que al capdavall també ha de ser, amb les seves grandeses i misèries, objecte d'un estudi lliure de prejudicis —, sinó d'aproximar-se a la llengua d'autors com Oller amb les eines conceptuais i analítiques del nostre moment i mirant de valorar-la en el context històric de la literatura catalana del segle XIX i no pas en funció de l'interès que va tenir per a un projecte cultural posterior. I, naturalment, això inclou, quan és el cas, la invalidació empírica d'afirmacions de fet que objectivament s'aparten de la realitat.

En les pàgines que segueixen intentaré tractar d'unes quantes qüestions relacionades amb la llengua d'Oller amb la idea de contribuir a acabar de superar — tant de bo que fos definitivament — llocs comuns heretats del Noucentisme. Llocs comuns que ens dificulten aproximar-nos a l'estudi i valoració del català literari de l'autor de *La febre d'or* de la manera que reclamo com a adequada. He d'advertir, de tota manera, que segurament gairebé res del que dic és ben bé nou. Dedicaré un primer apartat a la qüestió de la inserció de la llengua d'Oller en el context del català literari del segle XIX. En un segon apartat impugnaré, a tall d'il·lustració, una d'aquestes afirmacions sobre el català d'Oller objectivament errònies. En el tercer em referiré al tòpic de la despreocupació lingüística, i en el quart tractaré d'un altre tòpic estès: el caràcter suposadament pobre de la prosa d'Oller.

² És significatiu el fet que, més o menys al mateix moment —el 1912—, tampoc no recollia cap text d'Oller la «Selecta de autores catalanes» de la *Gramática de la lengua catalana* de Pompeu Fabra (Fabra 1912). En aquest cas, però, sabem que Fabra almenys es va plantejar incloure Oller a l'antologia, encara que al final no ho va fer. Així, el 14 d'abril de 1911, en una carta a Casas Carbó, li parlava de la possibilitat de triar una pàgina selecta d'una novel·la d'Oller (Marquet 2002: 122); el 3 de maig li feia saber que caldria eliminar «El vailet del pa» (Marquet 2002: 126) — indicació que prova que s'havia plantejat seleccionar un passatge d'aquest conte —, però alhora es demana si no podrien posar-hi «alguna pagina de l'Oller?» (Marquet 2002: 127). En una carta a Massó i Torrents del 4 de novembre de 1910 rebutjava de nou el conte esmentat: «desde ara-t dic que l *baylet del pa* no pot anar, es d'una carrinclonería insuportable» (Marquet 2002: 173). I més endavant (carta a Massó del 20 de març de 1911) es tornava a demanar: «l del Sr. Oller, no trobaríem algun fragment en alguna de les seves noveles?» (Marquet 2002: 176).

2. L'OBRA D'OLLER EN EL CONTEXT DEL CATALÀ LITERARI DEL SEGLE XIX

Podria pensar-se que la primera cosa que hem de tenir en compte per situar la llengua d'Oller en el context històric de la literatura catalana del segle XIX és que la normativització de Fabra encara no havia arribat. I que, per tant, en el català literari del moment hi regnava l'anarquia, el caos, el desencert i el mal gust. I que, en conseqüència, el llenguatge narratiu d'Oller és altament meritori perquè, amb unes eines lingüístiques completament inadequades, va aconseguir crear la novel·la catalana moderna. I que per aquestes raons, en definitiva, hem d'aproximar-nos a l'examen de la llengua de les seves obres amb condescendència, pietat i actitud indulgent.

Aquesta visió no deixa de ser profundament deutora dels plantejaments noucentistes. Per tant, partir del model idiomàtic establert per Fabra per avaluar la qualitat lingüística dels escriptors del XIX —ni que sigui fent-ho amb benevolència— no és pas la primera cosa que ha de fer l'estudiós. No podem instituir la normativització de Fabra com l'ordre perfecte superior, de caràcter atemporal, en funció del qual es determinen la llum i les ombres de l'evolució històrica de la llengua catalana.³

La primera cosa que hem de tenir en compte per situar la llengua de Narcís Oller en el context històric de la literatura catalana del segle XIX no és això, doncs. És que Oller s'incorpora el 1879 a un moviment concret, el de la Renaixença, que durant dues dècades —des de la restauració dels Jocs Florals el 1859— havia anat creant un estil i uns referents determinats, i que havia aconseguit uns certs acords tàcits (o no tan tàcits) en relació amb la mena de llengua —o les diferents menes de llengua— que calia fer servir. Uns acords que es van anar perfilant i consolidant (de vegades modificant) durant les tres dècades següents, quan Oller publica les seves obres. Víctor Martínez-Gil ha insistit especialment en aquest punt: «Cal tenir en compte, a més a més, que la Renaixença havia fornint o ajudat a fixar un munt de solucions lingüístiques comunes a tots els escriptors com, per exemple, els diversos usos de la “y” grega, la preposició “ab”, l'hac final després d'oclusiva i per marcar la pronúncia dissil·làbica, el “lo” neutre, o l'ús de l'apòstrof per marcar algunes elisions a l'estil d'“un'altra” o “qu'eren”» (Martínez-Gil 1999: 278).⁴

Amb això no pretenc afirmar que aquest model de llengua escrita fos un model acabat i del tot ben resolt. En els usos gràfics, gramaticals i lèxics dels escriptors vuitcentistes hi ha també vacil·lacions, incoherències i rutines poc justificades. I, de fet, hi

³ I encara convé menys pensar que el model lingüístic que deriva del codi establert per Fabra és per ell mateix més estètic o bell que cap altre. Els noucentistes no sols ponderaven les qualitats tècniques i polítiques del català normatiu fabrià, sinó que el consideraven estèticament reeixit. A propòsit de les correccions per a l'edició de les *Obres completes* d'Oller, precisament, escrivia Domènec Guansé (1927): «L'esvelta i graciosa i llatina substitueix a tot arreu la feixuga i exòtica i grega.» Però és evident que en matèria de llengua escrita el costum hi fa molt i, al revés del que li passava a Guansé, potser a d'altres els semblava que la *i* llatina no era necessàriament «graciosa».

⁴ Faig altres reflexions sobre aquesta qüestió i d'altres que s'hi relacionen a Ginebra (2000: 176-177) i a Ginebra (en premsa).

havia consciència que la llengua escrita necessitava intervenció i regulació: que calia construir un model (o reconstruir-lo, d'acord amb un dels postulats ideològics del moviment, que era que la llengua i la literatura catalanes havien passat per una llarga etapa de decadència). I que calia, doncs, treballar per fixar la llengua escrita comuna, i això era precisament el que els diferents corrents d'opinió —de vegades amb debats públics encesos— volien contribuir a fer. Però tot això no equival a l'anarquia, ni necessàriament desqualifica la qualitat de la praxi idiomàtica concreta que anava cristal·litzant.

La segona cosa que hem de tenir en compte per situar la llengua de Narcís Oller en el context històric de la literatura catalana del segle XIX és que, quan Oller comença a escriure en català i s'incorpora a la Renaixença, s'hi incorpora aportant-hi una novetat essencial: hi introdueix una escola estètica, el naturalisme. I, com se sap, un art nou demanava un llenguatge nou. La literatura catalana dels anys seixanta i setanta proporcionava a Oller, com he dit, determinades pautes de referència i un cert motlle lingüístic general, però no li resolva el problema del llenguatge i l'estil de la novel·la naturalista/realista en català. Com indicava Maurici Serrahima en una breu caracterització general de la llengua del novel·lista, «Un estat d'esperit nou i que ningú, diríem, no hagi descrit mai —i, en català, podríem dir que feia segles que ningú no n'havia descrit cap—, exigeix l'aparició d'una combinació de paraules nova» (Serrahima 1972: 59). En relació amb això, cal tenir en compte, de tota manera, que els problemes lingüístics d'Oller eren en part específics del cas català, però en part eren paral·lels als problemes dels novel·listes realistes/naturalistes de qualsevol altre idioma.⁵

Finalment, la tercera cosa que hem de tenir en compte per situar la llengua de Narcís Oller en el context històric de la literatura catalana del segle XIX és que en el seu cas la decisió d'escriure en català respon, a partir de la famosa «conversió», a una convicció sòlida que té dos fonaments profunds: el primer és la idea que entre l'escriptor i la seva llengua nadiua hi ha un nexa tan estret que no té substitució possible, i el segon és la idea que entre la realitat que l'escriptor descriu i la llengua que usa per descriure-la també hi ha un nexa insubstituïble. Aquesta convicció li va fer adquirir una gran confiança en el futur de la literatura en català i va fer que se sentís plenament legitimat per dedicar els seus esforços a la creació de la novel·la catalana. I el fet és que hi va reeixir, i va arribar a ser, com recorda Magí Sunyer, «el novel·lista per antonomàsia, el més internacional dels nostres escriptors, com mai no ho va ser cap noucentista» (Sunyer, en premsa).

Això significa —com és evident— que l'obra novel·lística d'Oller té un lloc propi i destacat en la història de la cultura catalana i, lògicament, que també el té —o l'ha de tenir, perquè no podem deslligar una cosa de l'altra— la llengua que va forjar-se per escriure les seves obres. Una llengua, doncs, que esdevé fita, realitat substancial per ella mateixa, i que no pot ser analitzada com una construcció de transició —pro-

⁵ Per a més dades i comentaris sobre aquesta qüestió del tipus de llengua per a la novel·la realista en català, vegeu Serrahima (1972), Beser (1977), Tayadella (1986: 618), Martínez-Gil (1999: 281-282), Ginebra i Navarro (1999) i Ginebra (2000: 158-162).

visional, vacil·lant i insegura— cap a una «normalitat» que havia de venir després. Una llengua que és conseqüència d'unes tries i una selecció, i que, com adverteix Enric Cassany (1999: 18), no podem considerar simplement el resultat inevitable i forçós, previsible (i sense gaire interès), d'unes determinades circumstàncies històriques. Naturalment, no vull pas dir amb això que en la llengua d'Oller no hi hagi vacil·lacions, incoherències i canvis de criteri (ni que forçosament hagi de representar un model que concordi amb els nostres gustos). El que vull dir és que aquestes vacil·lacions, incoherències i canvis tenen a veure amb els avatars i l'evolució del seu del seu propi projecte narratiu, i que han de ser examinats i avaluats en funció d'aquests avatars i aquesta evolució. Els avatars també inclouen els seus dubtes i, quan es va produir, la percepció de la seva «petitesa» lèxica en relació amb autors com Víctor Català; de tota manera, com va fer notar Alan Yates (1998: 46) i ha recordat fa poc Rosa Cabré (2007: 12-13), darrere les expressions de modèstia i inseguretat que trobem en Oller —que potser han atret en excés l'atenció dels estudiosos— hi ha la consciència clara de la seva gran capacitat narrativa.

Si tenim en compte tots aquests fets potser trobarem lògic que els seus contemporanis més lúcids —que van ser testimonis de l'*abans* i el *després* d'Oller en el panorama de la narrativa catalana— consideressin precisament que la llengua del novel·lista era una llengua reeixida: «acabada síntesis del catalán literario y del catalán vulgar, sin los envaramientos del arcaísmo académico ni el contoneo desvergonzado de la lengua de las callejuelas» (Joan Sardà 1889: 148-149) —és clar que, per als noucentistes més ortodoxos, ni Sardà ni Yxart devien ser gaire lúcids. De la mateixa manera que trobarem lògic que un Oller en plena maduresa, que acabava de publicar el tercer volum de *La febre d'or*, amb un enorme prestigi com a escriptor a Catalunya i fora del país, considerés completament insolent que un jove de vint anys li digués que *ells* —els escriptors de la generació d'Oller— ho havien fet malament en la qüestió de la fixació de la llengua i que, per tant, deixessin que altres ho fessin més bé.⁶

⁶L'escena de la topada entre Oller i Fabra pels volts de 1892-1893 és conegut i, per tant, no el repetiré aquí (tampoc em referiré a l'episodi del premi dels Jocs Florals de 1896). El lector interessat pot acudir a les *Memòries literàries* d'Oller mateix (Oller 1962: 270-271 i 284), a Bladé i Desumvila (1965: 57), a Martínez-Gil (1997: 201; 1999: 278-279) i a Ginebra (2000: 176-178). Més endavant arribaria la marginació noucentista d'Oller (vegeu Murgades 1994: 134-136) i el triomf del fabrisme ortogràfic i gramatical, que el novel·lista no va acceptar mai (fins a la «rendició» final a contracor). En un esborrany de notes, exhumat fa uns anys per Enric Gallén (2001: 49), Oller escrivia: «Conducta insensata d'en Prat de la Riba, venint a imposar les normes ortogràfiques com a dogma catalanista, mentint mil cops sobre lo de la unanimitat de sa acceptació.» No és ara el moment d'ocupar-me'n, però és important que no es redueixi el rebuig d'escriptors com Oller a les Normes a una simple tossuderia de vells. Martínez-Gil (1997: 191) fa notar l'enorme ruptura que va significar la reforma de Fabra, que «va trencar dràsticament amb moltes de les tradicions ortogràfiques que s'havien desenvolupat durant la Renaixença» (de manera que, per exemple, «van quedar proscrietes grafies com *un'altra*, i amb ella tota una manera d'entendre l'apòstrof, perfectament normal en el català del segle XIX i en llengües com el francès o l'italià fins avui dia»). I puntualitza que no era fàcil de fer la distinció entre simple correcció lingüística i alteració del contingut literari (Martínez-Gil 1997: 196). Una escriptora tan apreciada per Oller com Víctor Català també veia la normativització lingüística oficial com una limitació estilística (Nardi 1993: 93). (I, de fet, en part va ser així.)